

נוהל "הקש בגג"

Category: בלק, במדבר

מתי נפלה חומת ירושלים? פתרונו הייחודי של הרבי, והתובנה המעוררת שבאה שבעקבותיו.

קושיה מספר ירמיה

בשנת תש"נ פנה אלי גיסי הרב יוסף לברטוב, השליח באוסטין טקסס וסיפר לי שיש לו קשר עם קהילה של ישראלים שגרים בסאות פאדרי איילנד שבטקסס. זוהי עיירת נופש בחוף המפרץ של טקסס, אחד מיעדי החוף המובילים בעולם.

הישראלים שגרו שם ניהלו את חנויות הבגדים ועסקים נוספים והרב לברטוב היה הכתובת שלהם לכל ענין יהודי. הם ביקשו לארגן באי מנין ליום כיפור וגיסי ביקש ממני לבוא ביחד עם אחיו נטע לשם כדי לנהל את התפילות.

לקחנו ספר תורה, מחזורים וטליתות מניו יורק ונסענו לאוסטין, משם המשכנו בטיסה לאי בערב יום כיפור. המטוס נחת בנמל תעופה קטן שדמה יותר לתחנת אוטובוס. כשיצאנו מהמטוס המתין לנו בחור בשם רפי שהוא היה הרוח החיה בכל ענייני היהדות במקום. הישראלים התאספו בביתו ושם ערכנו את התפילות.

בליל יום כיפור אחרי התפילה, לחבר'ה לא היה לאיפה ללכת אז הם נשארו להתוועד קצת יחד. לא עבר הרבה זמן עד שאחד מהישראלים התקיף אותי על כך שהרבנים בודים דברים מלבם וכו'.

הוא קצת הפתיע אותי, ושאלתי אותו למה בדיוק הוא מתכוון. הוא החזיק בידיו ספר תנ"ך ושאל אותי מדוע צמים בשבעה עשר בתמוז? עניתי לו, שהתענית מציינת את היום שבו הובקעה חומת ירושלים. אז הוא אמר לי: "זה שקר. בספר ירמיהו כתוב שזה קרה בתשעה לחודש תמוז". תוך כדי דבריו הוא פתח את הספר וקרא בקול: "בשנה התשיעית לצדקיהו בא נבוכדנצר מלך בבל וכל חילו אל ירושלים ויצורו עליה^א בחודש הרביעי בתשעה לחודש הבקעה העיר" (ירמיהו לט, א-ב).

אמרתי לו 'תן לי בבקשה את התנ"ך אני רוצה לראות מה כתוב שם'. למרות שזה היה תנ"ך בלי שום פירושים, בשולי אותו עמוד הייתה הערה שאכן הפסוק סותר את המסורת, ושם נכתב תירוץ לסתירה הזאת.

כשאמרתי לו את התשובה, הוא מיד הכריז: "לכם יש תמיד תירוצים", ונשאר מריר. החברים שלו צעקו עליו שהוא 'אפיקורוס', שיש לו כל הזמן שאלות. "תאמין וזהו", גערו בו. אני מוכרח לציין

מתי נפלה החומה

את השאלה הזאת בדיוק שואלת הגמרא במסכת תענית, ומתמצת: "כאן בראשונה וכאן בשניה, דתניא בראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז, בשניה בשבעה עשר בו" (תענית כח, א).

בימים אלו אנו מתאבלים על חורבן של שני בתי המקדשות. שניהם נשרפו באותו יום בתשעה באב ובשני הפעמים היה מצור על ירושלים.

אומרת לנו הגמרא שבבית ראשון כשהבבלים צרו על ירושלים, הובקעה העיר בתשעה לחודש כמו שנאמר בספר ירמיהו, ואילו בבית שני, כשהרומאים צרו על ירושלים, הובקעה העיר בשבעה עשר בתמוז.

מדוע אם כן אנו צמים בשבעה עשר בתמוז ולא בתשיעי לחודש?

על כך מובא בשולחן-ערוך: "משום דחורבן בית שני חמור יותר אצלנו" (או"ח תקמ"ט סעיף ב'). חורבן בית שני קרוב יותר לזמן שלנו ולכן אנו מתאבלים וצמים על משהו שקרוב יותר אלינו.

טעם נוסף הוא, שבחורבן בית ראשון הבבלים חרבו רק את הגג של בית-המקדש, אבל הקירות נשארו על תילם, ואילו בבית שני הרומאים חרבו את הכול, לא רק את הגג אלא גם את הקירות, הם 'ישרו את השטח' (הכותל המערבי הוא קיר חיצוני לא חלק מבית המקדש עצמו).

בתלמוד ירושלמי מובא תירוץ אחר על אותה שאלה: "קלקול חשבונות יש כאן" (תענית ד, ה). לפי הירושלמי, גם בבית ראשון הובקעה העיר בי"ז בתמוז. הסיבה שהנביא ירמיהו כתב שזה קרה בתשעה לחודש, זה בגלל שהיה שם "קלקול חשבונות". "מרוב הצרות טעו בחשבונות ולא רצה המקרא לשנות ממה שסמכו הם כלומר כביכול אנכי עמו בצרה" (קה"ע).

עם ישראל עבר צרות נוראות בחורבן בית ראשון ומרוב הצרות הם טעו בחשבון וחשבו שזה קרה בתשיעי לחודש. צריך לזכור שאז לא היה לכל אחד לוח שנה יהודי, ורק הרב היה זה שידע מתי חל ראש חודש וכו'. לכן לא פלא שהעם יכל לטעות בתאריך.

הנביא כתב בתשעה לחודש כי זה מה שעם ישראל באותו הדור ידע ומתוך הזדהות עם הסבל של העם ירמיהו הנביא כתב בתשעה לחודש, למרות שבאמת העיר הובקעה בי"ז בתמוז.

הרי שיש לנו מחלוקת בין שני התלמודים: הבבלי סבור שזה קרה בתשעה לחודש תמוז, ואילו הירושלמי סבור שזה קרה בשבעה עשר בחודש.

שואל הרבי: הרי ישנו כלל ש"אין מחלוקת במציאות", ואם כן נשאלת השאלה, מתי זה קרה בפועל, בתשיעי או בשבעה עשר? איך יתכן שלא נדע את התאריך של האירוע הכי מסעיר

בתולדות העם היהודי מאז היותו לעם חורבן בית המקדש הראשון! איך יתכן שעם ישראל לא יודע תאריך של אירוע כל-כך חמור וחשוב לעם ישראל.

הזדמנות אחרונה לנצורי החומות

לכן, מחדש הרבי, ששני התאריכים נכונים. בתשיעי לחודש אכן נפרצה פרצה קטנה בחומת ירושלים שדרכו הצליחו להשתחל חיילים ספורים לתוך העיר, ולקח שמונה ימים עד שהם הצליחו לפרוץ בחומה פתח בגודל כזה המאפשר להכניס כוחות גדולים של חיילים שיוכלו להכריע את הקרב ולכבוש את ירושלים.

מדוע אם כן צמים באמת דווקא בשבעה עשר ולא בתשיעי? אומר הרבי, כי עד השבעה עשר בחודש היה קיים עוד סיכוי לנצח בקרב על ירושלים, כי כל זמן שזה היה רק "טפטוף" של חיילים שהצליחו להשתחל אל העיר, נותר עדיין סיכוי גבוה להציל את העיר, אך משבעה עשר בתמוז כבר לא הייתה דרך חזרה.

מדוע באמת זה קרה בצורה כזאת? אומר הרבי משהו מאוד מעניין.

בהקדמה:

בסיפור של המבול בתורה אנו מוצאים סתירה בין שני פסוקים. פסוק אחד אומר "ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה" (נח ז, יב). כמה פסוקים לאחר מכן התורה אומרת "ויהי המבול ארבעים יום על הארץ" (ז, יז). רש"י מעורר על סתירה בין הכתובים: בפעם הראשונה כתוב שזה היה "גשם", ואילו בפעם השנייה אותם ארבעים יום נקראים "מבול".

עונה רש"י: "כשהורידן הורידן ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה כשלא חזרו היו למבול" (ז, יב). דהיינו, ראשית זה התחיל בגשם כי הקב"ה רצה שבני דור המבול יראו שכוונתו להוריד מבול רצינית, ואולי יחזרו בתשובה, ואז הגשם שירד ייהפך ל'גשמי ברכה' כי הגשם היה נפסק, אבל אותו הדור לא חזר בתשובה והגשם הלך והתחזק עד שהפך למבול.

בצה"ל יש נוהל שנקרא "הקש בגג", כלומר, מחשש לפגיעה בחפים מפשע לפני שחיל האוויר מפציץ בית בעזה הם משגרים טיל קטן שפוגע בגג כדי לזרז את האזרחים לברוח מהבית ולהציל את עצמם לפני שיפציצו אותו.

כך נהג הקב"ה בסיפור של המבול. בהתחלה ירדו גשמים חזקים, אבל עדיין היה להם צ'אנס לחזור בתשובה וכשהגשם היה נפסק כולם היו ניצולים, אבל כיון שלא חזרו בתשובה הגשם הפך למבול.

את האפשרות לשנות את התוצאות הקב"ה נותן לנו לא רק בהזדמנויות של עונשים וכו' אלא גם בדברים טובים. למשל, אדם שיש לו חמש או שש בנים והוא מאוד רוצה שתיוולד לו בת. אומרת

הגמרא (ברכות ס, א) שבארבעים יום הראשונים של ההיריון יש לו את האפשרות להתפלל על מין העובר, אם זה יהיה זכר או נקבה. אחרי ארבעים יום תפילתו היא תפילת שווא.

מה שאנחנו למדים כאן, שאפילו כשכבר נגזרה הגזרה על ירושלים והאויב נמצא בשערי העיר וכבר פורץ את החומה, עדיין כמו אבא אוהב, הקב"ה נותן לנו עוד צ'אנס, אולי בכל זאת נצליח לחיות בשלום אחד עם השני ואז ירושלים תנצל מחורבן.

וזה נכון בקשר לכל אדם. כמו שהורה נותן לילדיו עוד הזדמנות ועוד צ'אנס אולי בכל זאת הוא יצליח לשפר את מעשיו, כך גם נוהג אבינו שבשמים. לפעמים נדמה לאדם שמבול בא לעולם. ברגעים הללו הוא צריך לזכור שבידו להפוך את זה לגשמי ברכה.

(מיוסד על שיחת פרשת פנחס תשמ"א שיחות קודש ח"ד ע' 175. התפרסם בסדרת השיעורים 'תובנות לחיים' טעימה מתורתו של הרבי').